

DOCUMENTS

THE 'VITA ADAE'

THE Latin text of the apocryphal 'Vita Adae' was published in 1878 by W. Meyer (*Kgl. Bayer. Akad. der Wissensch.* xiv). He edited it from a number of MSS, of which one is in Paris and all the rest are at Munich, and which he arranged in four classes, Class 1 representing the earliest form (3 MSS, ix, x, and xii cents.), Class 2 containing two interpolations (4 MSS, xiii-xiv, and xv cents.), Class 3 lacking one of these interpolations, but containing matter from the Holy Rood legend (4 MSS, xv cent.), Class 4 consisting of the Paris MS, which he dated ix cent., and which except for differences in the language and style of the work would belong to Class 2. In 1904 L. Katona published in *Magyar Tudomanos Akad.* köt. 18, sz. 10, a text based on two incunabula (used also by Meyer), which is merely a modified version of Class 3.

As Meyer's text was derived almost entirely from MSS in Munich, it seemed worth while to examine those existing in this country. The result of the examination is as follows:—

(i) Arundel 326 (A)	} xiv c.	Harleian 275	(E)	} xv c.
Royal 8 F xvi (R)		Harleian 2432	(F)	
Harleian 526 (C)		St John's Camb. 176	(J)	
Lambeth 352 (L)		Corp. Christ. Camb. 275	(P)	

(Sloane 289, xv cent., is a close copy of Arundel 326.)

All these MSS agree closely together; they represent on the whole Meyer 2, but have sundry additional phrases, often vivid touches, and they share some curious errors. They also have at the end a sentence on Adam and Eve's entering paradise, and then follow passages on the formation of Adam's body and the giving of his name, similar to those treated of by M. Förster in *Archiv für Religionswissenschaft*, 1908. It is almost certain that all these MSS are derived from one original.

(ii) Harleian 495, xiv c. (D) and Queen's, Oxford 213, xv c. (Q) are very much closer to Meyer 2, having none of the additional matter found in Class 1, except the passage on entering paradise. In phraseology they occasionally differ from Meyer's text.

(iii) A MS in the Cathedral library of Winchester, probably early xiii cent. (*W*), gives a much abbreviated version of (ii); in particular there is a large omission in the middle, after which the story is resumed somewhat sketchily. The writer was clearly indifferent about keeping the language of his original.

(iv) Balliol 228, xv c. (*B*), is unique in being a compilation of the two legends, the 'Vita' and the Holy Rood. Parts of the latter we have seen in Meyer 3, but here they are formed, together with those of Adam's body and name, into a connected narrative.

(v) For the sake of completeness we may mention here two in-cunabula in the British Museum, identical with one of the two used by Katona ('*B*' in his text, = Hain *Repert.* 80), and therefore the only representatives in this country of Meyer 3.

To discuss these somewhat more in detail :

The additional phrases, found, except where stated, in all MSS of this class, are marked in italics :

§ 1 (Meyer) *Factum est cum expulsi essent Adam et uxor eius Eua de paradiso exeuntes abierunt ad occidentem et fecerunt*, etc.

3. Dixit iterum Eua ad Adam, Domjne mi moriar fame. Utinam ego moriar et forte interficerer a te quia propter me iratus est tibi Dominus Deus. *Et dixit Adam, Magna est in celo et in terra creatura eius, aut propter te aut propter me nescio.* Et iterum dixit Eua ad Adam, Domine me, interfice me ut moriar et tollar a facie Domini Dei et a conspectu angelorum eius, ut obliuiscatur irasci tibi Dominus Deus, ita forte ut introducat te in paradisum, etc.

(after 'me': nefas. Domine me interfice *C* nescio. Domine me interfice *P*)

The doublet is already found in Meyer 2. Adam's words were perhaps inserted afterwards.

* 4. Hoc tamen inuenerunt quod animalia et bestie comedebant . . .
 . . . peniteamus in magna penitencia *diebus quadraginta* . . .
 (all MSS)

6. ego enim XL et septem dies faciam, *quia septima die factus sum et septima die Deus omnia consummauit.*

7. Et ipsa perrexit ad flumen Tigridis, sicut dixit Adam, et ipse uenit ad flumen Iordanis *habens secum lapidem* et in flumen stetit usque ad collum, *et capilli capitum eorum exparsi erant super aquas.*

(fluuium *C* ferens *R* capitis sui *REFJP* stetit *om. CL*)

'et capilli' etc. perhaps added as a result of seeing some picture of the scene, such as is reproduced in H. Vollmer's *Deutsches Adambuch*, 1902.

* These have not much intrinsic interest but prove common origin.

8. aqua fluminis stetit in ipsa hora. *Tunc Adam clamavit ad Dominum et raucae factae sunt fauces eius per singulos dies, et factae sunt dies decem et nouem quod lugentes erant omnia animantia cum Adam.*

(uoces other MSS lugencia E in quibus P)

This expansion and the preceding one find a parallel, perhaps, in the Slavonic version (Latin Trans. of Jagić),

'Et Adam ad Jordanem uenit et in aquam intrauit et totum se mersit in aquam etiam capillos capitis sui orans deum precesque ad eum mittens. Et ibi conuenerunt angeli et omnia animantia, ferae et pecora, et omnes aues uolatiles circumdederunt Adam sicut paries orantes Deum pro Adam.'

*9. *Tunc turbatus est eorum aduersarius Sathanas . . . et cum uidisset eam (Eve) ingenti dolore flentem . . .*

(all MSS)

10. *Dum autem incederet (Eve) cecidit in terram et iacuit quasi mortua pene tota die.*

(fere L)

*11. *cognouit quod diabolus seduxit eam et de flumine exire persuasit.*

(all MSS)

*19, 20. *nunciate domino meo Ade. Quod ita factum est. Et dixit Adam . . . ne forte serpens pugnet cum ea uado uisitare illam.*

(uadam tamen P)

*21. *missus sum ad te ut accipias adiutorium ab angelis Dei.*

(all MSS)

*25. *Postquam eiectus sum de paradiso ego et mater tua nudi, etc.*

(all MSS)

Besides these additions there is the difference that the days of fasting in these MSS are 47 for Adam and 40 for Eve, while the Munich MSS give 40 and 30 (or 33).

Alone among these MSS *A* has two short pieces interpolated which recall a passage in the Holy Rood legend. We may quote from the Balliol MS, which here incorporates that legend (cf. § 5 of the text in Meyer, *Kgl. Bay. Ak. d. Wiss.* xvi):—

Seth is gazing at the tree in the garden of Eden ;

Balliol MS

Reuersus uero uidit arborem iam dictam usque ad celos eleuatam et in summitate arboris paruulum iam natum in pannis inuolutum intuitus est ; . . . cui (Seth) angelus de puero benigne dixit, Puer quem modo uidisti filius Dei est qui deflet iam peccata parentum tuorum.

Arundel MS

Et aspiciens Seth in paradysum uidit in summitate arboris uirginem sedentem et puerum crucifixum in manibus tenentem . . . (he tells this to Adam, who says) Benedictus es Domine . . . quod nunc scio uere quod uirgo concipiet filium qui in cruce morietur, unde omnes salui erimus.

* These have not much intrinsic interest but prove common origin.

According to Meyer (*op. cit.*) the legend was widely spread in the thirteenth century, and it was probably then that 'Meyer 3' arose. This particular part of it does not, however, appear in that group of MSS, but was either taken direct from the legend and re-shaped by the scribe of *A*, or found in this form by him in some version of the legend unknown to us.

The short passage that follows the story of the tables runs: 'Adam post XL dies intrauit in paradisum et Eua post octoginta, et fuit Adam in paradiso per annos VII et habuit dominium omnium bestiarum'. Its connexion with the 'Vita' dates at least to the eighth century, for it appears in the Paris MS of the ninth (v. Meyer, *ad loc.*). It is also in *W*, *D*, and *Q*, but in none of the Munich MSS. Originally it referred to Adam and Eve being brought into Paradise after the creation, cf. the passage from δ λεγόμενος βίος Ἀδάμ in Georgios Synkellos (Fabricius, *Pseudep. Vet. Test.* i p. 12) and the reference to Levit. xii and xv, also *Book of Jubilees* 3. 9. 15 (cf. *Apocr. and Pseudepigr.* 1913 and passages there quoted).

The three passages that follow are not themselves treated by Max Förster (*op. cit.*), but earlier forms of them are traced by him ultimately back to the Hellenistic Jews of Alexandria, the MS which he actually quotes being one of the tenth century at Cambridge for the first and third ('sciendum est quod de octo partibus', etc. and 'cum factus fuisset Adam' etc.), and one of the seventh century at Schlettstadt for the second ('et sciendum quod Deus facit et plasmavit Adam'). With regard to (1) our MSS all follow the order of the substances except that in them 'de lapidibus terre' takes third place and 'de sole' sixth, the reverse order being that of the early MSS and also of the Balliol MS (*B*); the same is true of the seventh and eighth places, early MSS and *B* having 'de spiritu sancto' and 'de luce mundi', reversed in our MSS. *B* also follows the early MSS in attributing the qualities that follow from an abundance of this or that element to mankind generally and not to Adam in particular; the influence of this is shown in our MSS by the change from 'erit' to 'erat':

B: Prima pars est de limo terre, scil. caro, sanguis de mari, oculi de sole, etc. . . . Si terra superhabundauit in hominem piger erit, si mare sapiens et profusus, si sol pulcher et speciosus.

A: Una pars erat de limo terre unde facta est caro eius et inde piger *erit*. Alia pars erat de mari unde factus est sanguis et inde *erat* uagus et profugus. . . . Sexta pars erat de sole inde facti sunt oculi eius et inde erat bellus et preclarus.

Here 'erat' clearly refers to Adam, while 'erit' is a relic of the former passage. There are other differences, some of which do not seem to have any precedent in the MSS quoted by Förster, e. g. 'de luce

mundi . . et inde habet scientiam', 'de spiritu sancto . . et inde sunt episcopi et sacerdotes et omnes sancti et electi Dei' (where the writer leaves Adam and returns to mankind); the only parallel seems to be the Vienna thirteenth-century MS, 'erit sapiens uel sacerdos et repletus sciencia', ('de luce mundi'); 'profugus' is probably a mistake for 'profusus', 'leuis et luxuriosus' in *B* and Camb. MS 'de nubibus', in the Vienna MS 'de uento', in *A* 'de nubibus . . luxuriosus, de uento . . leuis'.

(2) The seventh-century MS has a sentence omitted by our MSS 'et posuerunt iuxta arbore(s) nectaris qui est in medio ligni paradisi', perhaps because no sense could be made of it. They have, however, 'et erat illa terra candida et munda sicut sol', which is not in the seventh-century MS nor, apparently, in the ninth-century Vatican MS (v. Förster, p. 518, 9). The passage is not in *B*.

(3) In the name-giving of Adam our MSS have confused the *W* and *S* stars; Michael goes to the *E* (Anatholym), but Raphael to the *S* (Dysis); Uriel to the *N* (Archos), but Gabriel to the *W* (Mencembrion). *B*, however, has got them all right, and agrees with Förster's early MSS and Jagić's South Slavonic version. Among the English MSS *L* is exceptional in having a different order of the Archangels (Michael, Gabriel, Raphael, Uriel); this, together with other similarities, tends to prove that the Early English text of Adam's Life edited from MS Bodl. 596 and Harl. 4775 in *Archiv für den neueren Sprachen*, 1885, derives from *L* rather than from any other.

The English MSS agree in two textual errors, (i) § 21 'et peperit filium et erat lugidus' (for 'lucidus'), and (ii) § 50 the tables are called 'lucide' (for 'lutee'), whence the Early English text above-mentioned has 'tables of *shining* earth'. The latter seems a textual error of comparatively late date (? thirteenth century), but, either the former arose from not understanding 'lucidus' and reading 'lugidus' (*of Eve*, so Early English text 'she was ful with sorwe'), from 'in magno dolore lugentem' § 20, though there is in reality no such word, or else it looks as if it was an error in uncials, which would carry the text back to the eighth century at the latest.

We conclude then that the Arundel class, if they may be so called, derive from a MS perhaps of the thirteenth century, by which time a number of short interpolations had been made, many of them marked by a sense of vivid and picturesque touch, and also longer passages added from different Adam-legends, all dating back a considerable way, in some cases to the seventh, in others to the ninth century. If an argument, admittedly weak, from palaeography, be allowed to stand, there is now additional evidence to that of the Paris MS that the Latin 'Vita' was current in the eighth century, if not earlier.

The other remaining MSS, *W*, *D*, *Q* and *B*, display a general similarity in their readings in the parts of them that are common to all (e.g. in the 'Vita'-portions of *B*, as opposed to the 'body and name' and Holy Rood legends). *W* follows the story down to § 24 'in nacionibus suis', and then continues,

'Et dixit Adam, Nunc Seth que uidi et audiui postquam comedi de uetito pomo quod mihi mater tua attulit. Dixit mihi Dominus, Quia non custodiisti mandata mea inducam in te octingenta plagas et ideo quid faciam infelix in tantis positis doloribus.'

Cf. the text of the Vita: 'Et dixit Adam ad filium suum Seth, Audi fili que referam tibi. Postquam eiectus sum de paradiso ego et mater tua' etc. (25)... Statim inuenit locum diabolus in matrem uestram... et fecit eam manducare... et porrexit mihi et manducaui... et dixit (Dominus) ad me, Quoniam... uerbum meum non custodisti inducam in corpore tuo septuaginta plagas... Quid faciam infelix positus in tantis doloribus (33-35).

The omission of all between §§ 25 and 33 seems deliberate; the clumsy joining precludes the possibility of this text being an original form of the 'Vita', in which Adam says no more than that to his son; 'que uidi et audiui' obviously imply some sort of vision such as is narrated in § 29 ff. Again, though there is a general agreement between *W* and *DQB*, *W* often deliberately alters the language, e.g. 'de uetito pomo', whereas 'lignum' or 'arbor' are always used in the 'Vita'; other examples are, § 3 non nisi *pabula brutorum* animalium inuenerunt, § 8 *negabat* aqua Iord. cursum suum, § 9 *simulauit* se esse angelum, § 18 iam *per tres menses grauida*, § 20 *alleuiatus* est dolor, etc. Examples of carelessness are, § 10 *uetus* diabole (for *ue tibi*), § 16 *conueni* (for *circumueni*), § 37 *euadere* imaginem dei (for *mittere te in*). Cf. too a curious mistake in 50 'duas tabulas *ereas* et alias luteas'. The borrowing from the 'Gospel of Nicodemus' (§ 42) is very much shortened, and so is the story of Solomon and the tables.

The fact that *WDQ* and the 'Vita' parts of *B* are closely allied may be seen from the following parallels:

(N.B. the beginning of *D* is lost until the middle of § 8.)

1.	lugentes vii diebus in maxima tristicia	<i>W</i>
	vii dies lugentes et in maxima tristicia	<i>Q</i>
	lugentes in maxima tristicia	<i>B</i>
	octo diebus lugentes et clamantes in maxima tribulacione	
	'A' (= <i>Arundel class</i>)	
2.	esurio uade quere nobis quid manducemus	<i>W</i>
	esurio uade quere nobis escas	<i>B</i> & <i>Q</i>
	esurio ualde cur non uadis querere nobis quid manducemus	'A'
6.	peniteat te tantum ut saluemur	<i>W</i>
	quod ego precipio fac ut salueris	<i>Q</i>

- tantum fac ut salua sis *B*
 tantos fac ut uoueris *'A'*
9. cepit flere quasi condolens ei *W*
 quasi condolens incepit flere (dicere *B*) *DQB*
 cepit et ipse flere *'A'*
10. erexit eam angelus i. diabolus *W*
 erexit eam angelus diaboli (angelus s. diabolus *B*) *DQB*
 erexit eam diabolus *'A'*
14. posteriorem omni creatura *W* post. omnis creature *DQ*
 posteriorem *B* (om. *'A'*)
25. (portion omitted by *W*) antecedeat currum *B* antecedeat currum
 dei *DQ* radios antecedeat *'A'*
27. exiuit de corpore meo *DQB* exit de ore meo *'A'*
- 29A. exultabitur *DQB* sicut sol *DQB* saluabitur *'A'* sicut iusticia
'A'
37. conumor *DQB* crucior *'A'*
38. Nonne a uobis est malicia nostra *O* Eua et dolor furoris nostri *W*
 numquid ad uos est malicia nostra, numquid contra uos est
 dolor furoris nostri *QB*
 numquid non coram Domino est malicia uestra, nonne contra uos
 excitauit furores nostros *'A'*

While allied to each other they are also allied to Meyer's text (2), but they differ from the latter in all having the passage on Adam and Eve's entering paradise. This is imperfect in *D* which only has 'Adam uero postquam passus est ihs introiuit' and then breaks off, the MS finishing there; the fact that *D* understood paradise in the Christian sense suggests that the other MSS, including the Arundel class, did so too, and therefore incorporated the passage at the end of the 'Vita', though the reference to the beasts would not have much meaning thereby. This passage constitutes the only link between the Arundel class and *W*, *D*, *Q* and *B*; that the tradition (of including it in the 'Vita') is an old one is shown by its presence in the ninth-century Paris MS.

If, as seems most probable, *W* is of the early thirteenth century, we have the twelfth century as the date of the latest possible common ancestor of the MSS *W*, *D*, *Q* and the 'Vita' portions of *B*.

The text here printed is based primarily on the Arundel MS and its group, in which divergences are comparatively few and unimportant.

The designation of MSS is as follows:—

MSS.

- A* Arundel 326. Early 14th cent.
R Royal 8 F xvi. 14th cent.

- C* Harleian 526. 14th cent.
L Lambeth 352. 14th cent.
E Harleian 275. 15th cent.
F Harleian 2432. 15th cent.
J St John's Coll. Camb. 176. 15th cent.
P Corpus Christi Coll. Camb. 275. 15th cent.
W Winchester Cath. Library. Early 13th cent.
D Harleian 495. 14th cent.
Q Queen's Coll. Oxford 213. 15th cent.
B Balliol Coll. Oxford 228. 15th cent.
M Consensus of MSS in Meyer's Class II

Inc. Incunabula dated ? 1490 in Brit. Mus.

(These represent generally MSS of Meyer's Class III)

N.B.—Trin. Coll. Dublin 509 'Historia Ade et Eve' (15th cent.) is akin to *D* & *Q*: see note 1, p. 148.

D, with *Q* which follows it very closely, *B*, and generally *M*, differ much more definitely. *B* seems to have worked in the whole of the legend of the Holy Rood with the *Vita*. I have only cited some of the passages thus incorporated.

De expulsione Ade et Eue de paradiso.

(1) Factum est cum expulsi essent Adam et uxor eius Eua de paradiso, exeuntes abierunt ad occidentem et fecerunt sibi tabernaculum et ibi fuerunt sex dies lugentes et clamantes in maxima tribulacione. Et post sex dies ceperunt esurire, querebant manducare et non inueniebant quid manducarent; (2) dixit Eua ad Adam, Domine mi esurio ualde, cur non uadis querere nobis quod manducemus, quousque uideamus si forte miserebitur nobis Dominus Deus et reuocet nos in loco ubi prius fuera-
 mus? Et surrexit Adam post octo dies et perambulauit totam terram illam et non inuenit escam qualem primitus habuerunt.

TITLE: Vita protoplasti nostri Ade et Eue uxoris eius *CL* De Penitencia Ade *E* De Lapsu et Penitencia *D* etc.

1. Factum est *om.* *WQBM* (*M* = MSS of Meyer's Class 2) paradisi delicias *Q* paradiso uoluptatis *Inc.* (= Incunabula in Brit. Mus.)

2. exeuntes . . . et *om.* *QBM* habitaculum *E*

2-3. in quo steterunt septem dies *Inc.* sex diebus 'a' ('a' = consensus of 'Arundel' class) et ibi fecerunt septem dies luctus et lamentationis lugentes et in maxima tristicia *Q* et manserunt in eo octo diebus lugentes in maxima tristicia *B* remanentes *C* (*written over*)

4-5. quid manducarent *om.* *BM* Homo meus (mi *B*) esurio uade quere nobis escas *QB* esurio uade quere nobis quod manducemus *WM*

6-8. usque quo respiciat nos Dominus . . . ut nos in loco quo feliciter eramus restituat *W*

7. reducet *E* mittet *J* recipiat et reuocet *Q* introducet *Inc.*

8. post octo dies *om.* *QM* post sex dies *J* perambulauit dies septem *QBM*

(3) Dixit iterum Eua ad Adam, Domine mi moriar fame ; utinam ego moriar et forte interficerer a te, quia propter me iratus est tibi Dominus Deus. Et dixit Adam, Magna est in celo et in terra creatura eius ; aut propter te aut propter me, nescio. Et iterum dixit Eua ad Adam, Domine mi interfice me ut moriar et tollar a facie Domini Dei et a conspectu angelorum eius, ut obliuiscatur irasci tibi Dominus Deus ita forte ut introducat te in paradysum, quoniam causa mei expulsus es ab eo. Et dixit Adam, Noli Eua talia loqui, ne iterum malediccionem inducat super nos Dominus Deus. Quomodo potest fieri ut manum mittam in carne mea? Sed surge eamus et queramus unde uiuamus et non deficiamus.

(4) Euntes quesierunt et nihil inuenerunt sicut habuerunt in paradiso ; hoc tamen inuenerunt quod animalia et bestie comedebant. Et dixit Adam, Hec tribuit Deus animalibus et bestiis ad uiuendum. Et iterum dixit Adam, Lugeamus in conspectu Domini Dei qui fecit nos, et peniteamus in magna penitencia diebus quadraginta si forte indulgeat nobis Dominus Deus et disppnat nobis unde uiuamus.

(5) Et dixit Eua ad Adam, Domine mi quid est penitencia aut qualiter penitebimus, ne forte nobis imponamus quod implere non ualeamus, et non exaudiantur preces nostre et auertat Deus faciem suam a nobis, si non impleamus quod promisimus.

(6) Et dixit Adam, Numquid potes tu tantos facere et non facis? Dico tibi, tantos fact ut uoluerist, ego enim xl et septem dies faciam,

1. Domine mi *om. A* Homo mi puto mori fame *B* et dixit ei Eua, quia causa mei Dominus Deus iratus est et nunc quomodo moriar fame utinam mortua essem ut D. reduceret te in paradysum, si ergo uis interfice me. Respondit ei A. Ah noli Eua talia loqui forte nobis D. iterum maledicat Quomodo potest fieri ut, etc. *W*

2-6. Et forte . . . irasci tibi Dominus Deus *om QBInc.* Et dixit Adam . . . ita forte *om. M*

6-7. forsitan introducet te Dominus in paradysum *QB*

10. queramus nobis *CJ*

12. quesierunt septem diebus *QB* qu. per nouem dies *Inc.*

13. non nisi pabula brutorum animalium inuenerunt *W* et bestie *om. QBMInc.*

14. ad uiuendum *add.* nobis autem esca erat angelica *QBInc.* quapropter iuste et digne plangimus ante conspectum Domini Dei nostri qui fecit nos *Q.*

16. iniusti et indigni uero plangamus *B* diebus quadraginta *om. QBM*

18. Eua *om. L.* 18-19. quid . . . penitebimus *om. B.*

21. after 'promisimus': quod inique egimus. Tum Domine mi iudica mihi debeam penitere (quantum cogitasti penitere *M*) quia ego induxi laborem et tribulacionem *QM* Sed tu Domine mi quod cogitasti me penitere penitebo, etc. . . . tribulacionem *B* te tantum (quantum) cogitasti peniteat *W*

22-23. in tantos dies 'a' non potes tot dies penitere ut ego sed quod ego precipio fac ut salueris *Q* non potes tot dies penitere quot et ego sed tantum fac ut salua sis *B* tu non posses tantum sicut ego fac tantum quod salua sis *Inc.* peniteat te quomodo tantum ut saluemur *W*

23. quadraginta dies laboro et debeo ieiunare *Q* ego autem debeo lx dies

quia septima die factus sum et septima die Deus omnia consummauit. Et dixit ad Euam, Surge et uade ad Tigridis flumen et tolle lapidem tecum et sta super eum in aqua usque ad collum, et non exeat de ore tuo ullus sermo, quia indigni sumus rogare Dominum, quoniam labia
 5 nostra immunda sunt, quia manducauimus de ligno illicito. Esto ibi diebus quadraginta et ego in Iordanem diebus xl et vii, si forte miserebitur nobis Dominus Deus.

(7) Et ipsa perrexit ad flumen Tigridis sicut dixit Adam, et ipse uenit ad flumen Iordanis habens secum lapidem et in flumen stetit usque ad
 10 collum et capilli caput eorum expansi erant super aquas. (8) Tunc dixit Adam, Tibi dico Iordanis, condole mecum et congrega omnia animantia que intra te sunt et circumdate me et lugite mecum, non propter uos lugeatis sed propter me, quia ipsi non peccastis sed ego inique contra Dominum iam peccaui, neque ipsi delictum commisistis
 15 nec defraudati estis ab alimentis uestris, sed ego peccaui et ab escis mihi concessis defraudatus sum. Hec dicens Adam ecce omnia animantia uenerunt et circumdederunt eum, et aqua fluminis stetit in illa hora. Tunc Adam clamauit ad Dominum Deum, et rauce facte sunt fauces eius per singulos dies, et facte sunt dies decem et nouem quod lugentes
 20 erant omnia animantia cum Adam.

(9) Tunc turbatus est aduersarius eorum Satanus et transfigurans se

penitere et ieiunare tu autem surge *B* quadraginta dies ieiunium faciam
Inc.

1. quia . . . consummauit *om. QBMInc.*

2. dixit Adam *CL*

5-6. contradicto et illicito *Q* uetito *B* et esto in aqua fluminis xxxiii diebus *Q*
 per dies xxxiii *B* per omnes xxx dies *Inc.* triginta et septem dies *M* et
 ego in aqua Iordanis xl dies *QBMInc.*

et sis in aqua xl diebus ego autem ero in Iordane et tunc *W*

8. fluuium *C*

9. stetit *om. CL*

10. et capilli . . . aquas *om. QBMInc.*

11-13. condolete mihi et segregamini et circumdate me et lugete non uos sed me
Q congrega nautantia . . . circumdent me et lugeant pariter mecum non se sed
 me *B*

12. nautantia *M*

14-16. inique contra Dominum . . . hec dicens Adam *om. QBMInc.*

16. animantia Iordanis *RL*

(*D* begins: et dixit creaturis uos non peccastis sed ego. statim omnia animantia
 uenerunt, etc.)

17. et negauit aqua Iord. cursum suum *x* et *ix* diebus *W* after 'hora': non
 agens cursum suum (habens *Q*) et transierunt dies decem et octo *DQBM* non
 agens cursum suum per xviii dies *Inc.*

18-20. Tunc Adam . . . cum Adam *om. DQBMInc.*

18. uoccs 'a'

19. in quibus *P* lugencia *EF*

21. iratus *WDQBM* transfiguratus est *RCE* seculi 'a' simulauit se esse
 angelum dei *W*.

in claritatem angeli abiit ad flumen Tigridis ubi erat Eua, et cum uidisset eam cum ingenti dolore flentem cepit et ipse flere. Postea dixit ad eam, Exi redi et repausa et de cetero noli flere; iam cessa de tristitia tua de qua sollicita es; audiuit enim Dominus gemitum uestrum et suscepit penitentiam uestram, unde nos et omnes angeli deprecati sumus eum per afflictionem uestram, et misit me educere uos de aqua et dare uobis alimentra uestra que habuistis et perdidistis pro uestro peccato. Nunc ergo egredere et educam uos in locum uestrum ubi paratus est uictus uester.

(10) Et tunc exiuit Eua de aqua et caro eius uiridis erat sicut herba de frigoribus aque. Dum autem incederet cecidit in terram et iacuit quasi mortua pene tota die. Et erexit eam diabolus de terra; perrexit uero ad Adam et diabolus cum ea; quibus inspectis exclamauit Adam cum fletu dicens, O Eua ubi est opus penitencie tue? quomodo seducta es ab aduersario tuo, per quem alienati sumus de habitatione paradisi et leticia spirituali? (11) Hec cum audisset Eua, cognouit quod diabolus seduxit eam et de flumine exire persuasit, et cecidit super faciem terre et duplicatus est dolor et gemitus et planctus eius. Adam uero exclamauit dicens, Ve tibi diabole qui nos tam grauitur non desinis expugnare. Quid tibi apud nos? quid tibi facimus quod nos dolose sic persequeris? aut quid est nobis malicia tua? Numquid nos abstulimus tibi gloriam tuam, aut te sine honore facimus esse? Numquid inimici tui sumus usque ad mortem impij et inuidiosi?

(12) Cui diabolus ingemescens ait, O Adam tota inimicicia et inuidia

1-2. inuenit eam flentem *DQBM*

2. quasi condolens incepit flere (dicere *B*) *DQBM*

4. soluta *RCEF* et gemitu quo sollicita es et Adam uir tuus *DQ* et gemitu quid sollicita es, etc. *BM* uestrum et Ade uiri tui *Inc.*

6. pro peccatis uestris *Inc.*

7. et . . . peccato *om. DQBM* et . . . uester *om. Inc.* alimenta in paradiso pro quibus plangitis *W* in paradiso *DQBM* ita quod eo penitueritis *DQ* pro quo nunc fletis *B* pro quo planxistis *M*

10. uiridis *om. MInc.* uirida *DQP*

11-12. et iacuit . . . die *om. DQBMInc.*

12. cum uidisset eam et Satanam antecedentem *DQ*

13. angelus ille i. diabolus *W* angelus diaboli *DQ* angelus siue diabolus *B*

14. ubi . . . tue *om. Q* ubi propositum *B*

15. de hereditate *R*

17. seduxit eam et *om. DM*

19. Vetus diabole *W*

19-20. diabolica inuidia quid expugnas nos quid tibi contra nos aut quid tibi fecimus cur nos tam dolose persequeris *D* qui . . . expugnare *om. B* quid expugnare gratularis nos *W*

22-p. 132, l. 2. dolore *RCEF* dolo *B.* aut quid fecimus tibi cur nos persequeris inimice impie inuidiose et gemescens respondens diabolus dixit O Adam tota inimicicia et inuidia et dolus meus a te sunt *DQB* (ingemescens uade responde et *Q*) quid persequeris nos inimice usque ad mortem impie et inuidiose *M*

et dolor a te sunt, quoniam propter te expulsus sum de gloria mea et alienatus sum de claritate quam habui in medio angelorum, et propter te proiectus sum in terra. Et respondit Adam, Quid tibi feci aut que est culpa mea, cum non fueris a me notus ?

5 (13) Respondit diabolus, Quid est quod loqueris, nihil fecisti ? sed tamen tui causa proiectus sum. In die quum tu plasmatus es ego a facie Dei proiectus sum et extra societatem angelorum missus sum, quum insufflauit Deus spiritum uite in te et factus est uultus tuus et similitudo tua ad ymaginem Dei, et adduxit te Michael et fecit adorare
10 te in conspectu Dei, et dixit Deus, Ecce feci Adam ad ymaginem et similitudinem uestram, (14) et egressus Michael uocauit omnes angelos et dixit, Adorate ymaginem Domini Dei sicut precepit Dominus, et Michael primus adorauit te et uocauit me et dixit mihi, Adora ymaginem Domini Dei, et ego respondi, Non, ego non habeo adorare
15 Adam, et cum compelleret me Michael adorare dixi ad eum, Quid me compellis ? ego non adorabo deteriorem me, quia ante omnem creaturam prius ego sum et antequam ille fieret ego iam factus eram ; ille me debet adorare non ego illum.

(15) Hec audientes ceteri angeli qui sunt mecum noluerunt adorare,
20 et ait mihi Michael, Adora ymaginem Dei ; si autem non adoraueris irascetur tibi Dominus Deus. Et dixi, Si irascatur mihi ponam sedem meam supra sidera celi, et ero similis altissimo. (16) Et iratus est mihi Dominus Deus, et iussit me cum angelis meis expelli de celo et de gloria mea. Et sic causa tui expulsi sumus de habitacionibus nostris
25 et proiecti in terra. Et statim factus in dolore quoniam expoliatus sum de gloria mea tota, et tu in deliciis et leticia positus. Ideo tibi inuidere

4. ammonitus *R* agnitus *C* agnoscitus *LJ* a me genitus *P* lesus *DQB* nocitus uel lesus *M* notus *W*

5-6. tu quid dicis nihil fecimus tibi cuius causa eiectus sum quando enim tu . . . *DQ*
sed tamen tui causa deiecti sumus *W* tu quid dicis mihi propter enim, etc. *M*

7. foras a soc. ang. missus sum *DQB*

8. quando *CLDQB* inflauit *D*

10. creatus est Adam *DQ* factus est *B add.* adorate eum *DQ*

12-14. sicut . . . Domini Dei *om. J*

14. Debeo adorare Adam ? *W* ego nolo *D*

16-17. det. et posteriorem omnis creature *DQM* posteriorem *B* post. omni creatura *W* prior illo factus sum *W*

18. non ego illum *om. PQBM Inc.*

19. qui sub me erant *DQBM add.* omnes *Inc.* qui fuerunt mecum *J*

20-21. adoraueritis . . . uobis *D*

22. celi *add.* ad aquilonem *B*

23. expulit in hunc mundum *W*

24-26. et tui causa factus sum exul de hab. meis et proiectus sum in terra statim factus in dolore de tanta gloria mea et quod te uidi in leticia deliciarum mearum et ideo dolose, etc. *DQ* et te in tanta leticia deliciarum uidere dolebamus *M*

cepi et non tolerabam te ita gloriari. Circumueni mulierem tuam et per eam feci te expelli de deliciis et litiis tuis omnibus sicut ego primitus sum expulsus. (17) Hec audiens Adam exclamauit cum fletu magno et dixit, Domine Deus, uita mea in manibus tuis est; fac ut iste aduersarius longe sit a me, qui querit animam meam perdere. 5 Da mihi gloriam Domine de qua proiectus est. Et diabolus ab oculis eius euanuit. Adam uero perseuerabat in penitencia diebus xl et septem in aqua Iordanis.

(18) Et dixit Eua ad Adam, Viuit dominus meus, tibi concessa est uita quoniam nec primo nec secundo preuaricatus es, sed ego preuaricata et seducta sum quia non custodiui mandata Dei. Et nunc separa me de lumine uite huius et uadam ad occasum solis et ero ibi usque dum moriar. Et cepit ambulare uersus partes occidentis, et cepit lugere et amare flere cum gemitu magno, et fecit sibi habitaculum habens in utero conceptum puerum trium mensium.

(19) Cum autem appropinquasset tempus partus eius, cepit doloribus conturbari et exclamauit ad Dominum dicens, Miserere me Domine et adiuua me. Et non exaudiebatur nec fuit qui adiuuaret eam, et dixit intra se, Quis nunciabit hec domino meo? Deprecor uos luminaria celi dum reuertimini ad orientem nunciate domino meo Ade. Quod 1 ita factum est.

(20) Et dixit Adam, Planctus Eue uenit ad me; ne forte serpens iterum pugnet cum ea uado uisitare illam. Et ambulans inuenit eam in magno dolore lugentem. Quo uiso dixit Eua, Ex quo uidit me dominus

1. et dolo circumueni, etc. *M* (ideo tibi . . . gloriari *om. M*) (deliciis) quibus potitus fueram et incontinenti tibi inuidere cepi *P* conueni uxorem *W*

4. est posita et a te facta est peto ut, etc. *P*

6. proiectus sum 'a' *add.* quoniam per ipsum perdidit *DQ*

7. non apparuit *D* non comparuit *B* non est uisus *W*

7-8. et septem *om. DQBMInc.*

9. uiue tu domine *DInc.* uiue domine tu domine meus *Q* uiue domine *B*
uiue tu domine mi *M* uiue domine mi *W*

11. separa . . . huius *om. D* separauit me deus *P*

14. amariter *CLB*

14-15. (puerum *om. 'a'*) habens in utero Caym *DQ* habens . . . mensium *om. Inc.* puerum trium mensium *B* iam per tres menses grauida *W*

17. miserere . . . me *om. W*

18. nec erat requies ulla ei *DQ* nec erat misericordia dei circa eam *M* (*hence* nec erat minima arca eam *B*)

20. dolores meos *add. CL*

20-21. quod ita factum est *om. DQMInc.*

22. et dum luminaria uenerant ad orientem per meatum ipsorum intellexit Adam quod Eua graui dolore torqueretur *Inc.* Eue *om. Q.*

23. iterum pungat me cum ea uadam tamen *P*

23-24. in luctu et gemitu (magno) *DQ*

meus anima mea in dolore posita refrigerata est. Nunc autem deprecare Dominum pro me ut adiuuet et liberet me de doloribus meis pessimis. Et Adam orauit Dominum pro ea.

(21) Et ecce uenerunt xii angeli et due uirtutes stantes a dextris et 5 sinistris Eue et Micael stans a dextris eius tetigit faciem eius usque ad pectus, et dixit angelus, Beata es Eua propter Adam, quoniam preces eius magne sunt; ad deprecationem ipsius missus sum ad te ut accipias adiutorium ab angelis Dei. Exurge et para te ad partum. Et parauit se et peperit filium et erat lugidus. Et continuo infans exurgens 10 cucurrit et tollens in manibus suis herbam dedit matri sue. Et uocatum est nomen eius Caym.

(22) Et Adam accipiens Euam cum puero duxit eos ad orientem. Et misit Dominus Micaelem ut doceret Adam laborare in terra et tollere fructum unde uiuere possent ipsi et omnes generaciones post 15 ipsum.

(23) Concepit iterum Eua et genuit filium et uocabant nomen eius Abel. Et manebat Caym cum Abel in unum. Et dixit Eua ad Adam, Domine mi dormiens uidi per uisum quod sanguinem filii tui Abel Caym manibus suis perducebat et ore suo deglutiuit. Et dixit Adam, 20 Forte interficiet eum. Sed separemus eos abinuicem et faciamus eis singulas mansiones. Et fecerunt Caym agricolam et Abel pastorem, et sic erant abinuicem separati. Postea tamen Caym interfecit Abel

1. postea *A* posita 'a'

2. alleuiatus est mihi dolor *W*

4-6. duo ang. *DQ* due uirt. *om. Inc. W* usque ad pectus *om. Inc. W*

6-7. uere tu liberata es Eua propter quem orationes eius magne sunt ante Dominum *Q* (uere beata . . . propter Adam quoniam . . . *D*)

8. ab angelis dei *om. M*

9. lucidus *DQM* peperit filium lucidum *B* instans *Q* peperit filium. Eua uero ignorans quid hoc esset quod peperit dixit ad Adam Domine mi interfice hoc ne forte interficiamur per illud. respondit Adam nequaquam quia caro et sanguis nostra est *Inc.*

10. cucurrit animalibus suis tollere herbam *DQ*

11. Caym *most MSS: others Cahym, Chaym, Chayn, etc.* angelus autem Domini ostendit Eue qualiter puerum lactare et nutrire debebat *Inc.*

12. ad montem Ebron *add. B*

13-14. ostendit eis *D. D.* per *M.* semina et culturam terre *W*

13. *m. D. M.* cum sensibus (*i. e.* seminibus) diuersis et dedit illi. post hoc ostendit illi laborare et colere terram *DQB*

14. colere *R*

18-20. domine mi . . . forte *om. B* uidi quasi sanguinem *f. n. A.* ingredi in ore *f. sui C.* et deglutiuit eum *DQ* uidi uisionem sanguinis nostri *f. A.* in manibus *C. Inc.*

21-22. et separauerunt eos abinuicem *D* separemus eos abinuicem. Postea, etc. *Q*

22. post hoc cum ambo offerrent hostias deo *Inc.* cumque ex legitima institu-

fratrem suum. Erat autem tunc Adam annorum centum et triginta. Interfectus est autem Abel a Caym anno etatis sue centesimo secundo.

(24) Postea cognouit Adam uxorem suam Euam et genuit ex ea filium et uocauit nomen eius Seth, et dixit Adam, Ecce genui filium pro Abel quem occidit Caym. Et uixit Adam postquam genuit Seth 5 dccc annis et genuit filios xxx et filias xxxii qui multiplicati sunt super terram in nacionibus suis.

(25) Et dixit Adam ad filium suum Seth, Audi fili que referam tibi. Postquam eiectus sum de paradiso ego et mater tua nudi, cum essemus in oratione uenit ad me Micael arcangelus nuntius Dei, et uidit choros 10 tamquam uentost et rota illius erat ignea, et raptus sum in paradiso iusticie et uidi Dominum et aspectus eius intollerabilis radiis incendens, et multitudo angelorum radios antecedeat et alia multa mirabilia angelorum a dextris et sinistris, (26) et dixit Dominus ad me, Ecce tu

cione in montibus sacrificarent obtulit Caym garbam Abel uero agriculum. respiciebat dominus ad munera Abel et non ad munera Caym quia ex nequissima cordis offerebat. cumque uidisset Caym quod ad munera sua non respexit deus accensus inuidia et interfecit Abel fratrem suum. cumque uideret Adam quod Caym fratrem interfecisset dixit, ecce quod mala contingunt per mulierem; uiuit dominus non agnoscam eam. erant autem tunc Caym annorum cxxxix Abel uero cxviii quum interfectus est. post hoc c annos fleuit Adam Abel et abstinuit se ab uxore sua ducentis annis et plus. postea cognouit eam et genuit Seth loco Abel et uixit annis ecce et genuit filios xxx et filias xxx preter Caym et sororem eius Calmanam et Abel et sororem eius Deboran et Seth et multiplicati sunt in nacionibus super terram. cumque nonagentis annis et triginta duobus uixit Adam in ualle Ebron reclinans fatigatusque labore reclinauit super bipennem suam. cepit ergo contristari et in intimo meditari quia multa mala uidebat pullulare ex posteritate sua in medio. cepit eum tedere uite. uocauit ergo Seth et dixit, referam tibi fili quid uidi et audivi. (9) postquam, etc. *B*. [Incorporated by *B* from the 'Lignum Crucis' legend.]

1-2. erat tunc Caym *B* erat tunc Adam centum et xxii annorum post hoc per centum lugebant filium suum A. et E. et noluerunt magis commiseri inuicem donec moniti fuerunt per angelum ut non deficeret genus humanum *Inc.* interfectus . . . secundo *om. DQ*

6. totidem filias sicut filios *DQ* tot filias *Inc.* filios xxx et filias xxx simul *lxixi M*

8. et dixit Adam . . . iusto iudice (137. 18) *om. Inc* *This passage is kept in Meyer 3* et dixit Adam, Nuth (*sic*) Seth que uidi et audiui postquam comedi de uetito pomo, etc. (v. 34) *W*

9. nudi *om. DQBM*

10-11. currus t. uentus *D* t. uictus *Q* currum t. uentum *BM* rote . . . ignee *DQM*

11-13. de paradiso *CLE* uidi Dominum sanctum (*sedentem M*) et in conspectu eius erat ignis incendens intollerabilis et multa milia angelorum antecedeat currum dei *DQB* (*dei om. B*) radios . . . mirabilia *om. J*

13-14. sinistris: currus dei *add. DQ* et alia plurima erant a. d. et s. maiestatis sue *B* et multa milia ang. erant a. d. et s. currus illius *M*

14. et dixit . . . orauit Dominum *om. DQ*

morieris quia preteristi mandatum meum et uocem uxoris tue audisti quam tibi dedi in potestatem ut haberes eam in uoluntate tua, et obedisti ei et non mihi. (27) Et cum hec uerba Dei audiui procidens in terra orauit Dominum et dixi, Domine omnipotentissime et misericordissime Deus sancte et pie ne deleatur nomen memorie maiestatis tue, sed conuerte animam meam quia morior et spiritus meus exit de ore meo; ne proicias me a facie tua quem de limo terre plasmasti, ne postponas quem gracia tua nutristi, ecce uerbum tuum incendit me. Et dixit Dominus, Quoniam figura cordis tui facta est diligens scienciam propter hoc non tolletur de semine tuo usque in secula ad ministrandum mihi.

(28) Et cum ista uerba Domini audissem prostrauit me in terram et adorauit Dominum dicens, Tu es Deus eternus et summus et omnis creatura tua tibi dat honorem et laudem. Tu es super omne lumen fulgens uera lux uite et incomprehensibilis, O magnitudo uirtutis Dei uiuentis, omnis creatura uiuens tibi dat honorem et laudem spiritualem, cum feceris genus humanum magna uirtute. (29) Et postquam hec orauit statim Micael arcangelus Dei apprehendit manum meam et eiecit me de medio paradisi uisitacionis et uisionis Dei. Et tenens Micael uirgam in manu sua tetigit aquas que erant in circuiu paradisi, et congelauerunt aque et transiui super eas et Micael transiuit mecum et reduxit me in locum paradisi unde rapuit me.

Et dixit iterum Adam, Audi fili mi Seth cetera misteria et sacramenta futura mihi reuelata, quia per lignum sciencie de quo comederam cognoui et intellexi que erunt in hoc seculo temporali que facturus est Deus circa genus humanum. Apparebit Deus in flamma ignis ex ore maiestatis sue, et dabit omnibus mandata et precepta et sanctificabit eum in domo maiestatis illius, et ostendet illis Deus locum mirabilem

3. hec uidens perturbatus sum et timor comprehendit me et adorauit coram deo super faciem terre *M*

4-7. et dixi conuerte domine animam meam in requiem tuam quia morior et spiritus meus exiuit de corpore meo *DQB*

8. destruas *P* despicias *DQ* cecidit in me *B*

9. quia figuracione cordis et corporis mei factus es *DQ* propterea quia in transfiguracione cordis tui factus es *B* cum diligencia et sciencia *P* sciencia diligens *J*

10-11. seculum *RB* mihi *CL* tibi *AREF* demonstrando *D*

14-17. omnes lumine *RJEF* tu lux super omne lumen fulgens lux incomprehensibilis uirtus uiuens tibi dicam *I* et *h*. spiritualem uiuentem me facias et omne genus humanum multitudme misericordie tue *DQ* tu es super omne lumen fulgens lux uera uerus incomprehens. tibi dant tua *I*, et *h*. *B* uera lux uita uiuens *M*

19. iecit me in medio *AREF*

20. que erant : lacuna in *DQ* (in hoc mundo in tempore quo missurus filium suum in terris genere humano saluando) tetigit aquas *om. A*

24-28. reuelata : non dicta *add. A* usque ad tempus in quo daturus est deus

maiestatis sue, et ibi preteribunt precepta eius et incendetur sanctuarium eorum et terre eorum deserentur et ipsi dispergentur eo quod exacerbauerunt Deum. Septima die iterum saluos faciet illos a dispersione eorum et iterum edificabunt domum Deo suo in terra, et saluabitur nouissima domus Dei magis quam prius, et iterum superabit iniquitas 5 equitatem, et post habitabit Deus cum hominibus in terra uisurust, et incipiet equitas fulgere et in domum Dei angelorum honorabitur, et non poterit aduersarius nocere hominibus qui sunt in Deo credentes. Et suscitabit sibi Deus plebem saluam facturus in secula seculorum. Et impiit ponent Adam in regno suo et uoluerunt amare regnit illius 10 celum et terram noctes et dies adorabunt et omnes creature obedient Domino et non preteribunt precepta eius nec mutabuntur opera sua. Sed homines mutabuntur derelinquentes precepta Domini. Post hoc repellet Dominus impios et iusti permanebunt sicut iusticia in conspectu Dei, et in tempore illo purificabuntur a peccatis, †consequent† autem 15 nolentes purificari per aquam, et felix est omnis homo qui corripit animam suam, quia iudicii magni dies erit inter mortales, et inquirentur facta eorum a Deo iusto iudice.

(30) Et postquam factus est Adam annorum Dcccc et xxx sciens quoniam dies uite eius finiuntur dixit ad Euam, Congregentur coram 20

flamam ignis ex ore maiestatis sue dabit omnibus gentibus mandata et precepta et sanctificabit eum in domos habitacionis illius *B* sanctificabit illum in domum hab. maiest. illius *Q* et ex ore maiestatis sue dabit omnibus, etc. *DQM* in flamma ignis exeuntis *R* in flamma et ignis *A* et flamma ignis *F* (procedet *add. P*) in flamma ignis *E*

2-3. propterea exacerbauerunt dominum *Q*

3. die tertio *DQ* iterum *om. BCEF* desperatione *JQ*

5. nouissima *om. AB* exaltabitur *DQB* et iterum exuperet iniquitas regnare, tamen domus Domini honorabitur *B* et non potuerunt amplius (aduersarii *add. B*) nocere, etc. *DQB*

6. uisurus *om. DQ* uidentus *M*

7. seculorum 'a' in seculum *M*

9. plebi sue saluatorem in secula seculorum amen *D*

10-12. punientur quoniam (a deo suo rege qui *B*) noluerunt amare legem illius. Celum et terra noctes et dies et omnes creature obedient illi *DQB* ponent . . . suo *om. A* mutabuntur opera sua sed *P* mutant opera eius et 'a' mutabunt *DQ* mutant *B*

13. sed hi omnes mutabuntur *DQ*

13-14. et ideo repellet a se uiros impios *B* in die illa repellet a iustis impios et illi permanebunt, etc. *DQ* sicut sol *DQB*

16-18. purificare *ACLJ* (-i *R*) nolentes *ACJ* uolentes *RL* purificabuntur . . . aquam et *om. DQ* et felix . . . suam *om. B* consequentes gratiam per aquam nolentes uero purificari per aquam punientur in iudicio magno dei a deo uero iudice *B* et in tempore illo felix erit homo qui corripit animam suam quando erit in iudicium magnum dei in omnes mortales *DQ* condemnati autem erunt . . . quando erunt iudicia et magnalia dei inter mortales *M*

me omnes filii mei et filie mee ut loquar cum eis et benedicam eis antequam moriar. Et conuenerunt in tres partes ante conspectum patris eorum ante oratorium ubi Adam orabat ad Dominum Deum. Et congregati omnes una uoce dixerunt, Quid tibi est pater, quia con-
 5 gregasti nos, et quare iaces in lectum tuum? Respondit Adam et dixit, Filii mei, male mihi est et doloribus sum uexatus. Et dixerunt ad eum filii eius, Pater quid est malum habere et doloribus uexari?
 (31) Et dixit filius eius Seth, Domine pater, forsitan desiderasti comedere de fructu paradisi de quo olim comedisti et ideo contristatus
 10 iaces. Dic mihi si uis quod uadam prope ianuas paradisi, et mittam puluerem in capite meo et proiciam me in terram ante portas paradisi et plangam in lamentatione magna deprecans Dominum Deum, et forte exaudiet me et mittet angelum suum ut afferat mihi de fructu quem desideras. Respondit Adam et dixit, Fili, non desidero, sed infirmor
 15 et dolores habeo magnos in corpore meo. Respondit Seth, Nescio quid est dolor; non uis nobis dicere; quare abscondis a nobis?

(32) Et dixit Adam, Audite me omnes filii mei et filie mee. Quando Dominus Deus fecit me et matrem uestram et posuit nos in paradiso et dedit nobis omnem arborem fructiferam ad edendum et dixit nobis
 20 ut de arbore sciencie boni et mali que est in medio paradisi ne ederemus. Dominus autem posuerat nos in paradiso et dedit mihi potestatem in oriente et in parte que est contra aquilonem et matri uestre dedit austrum et partem occidentem, (33) et dedit nobis duos angelos ad custodiendum nos. Venit hora ut ascenderent angeli in
 25 conspectum Dei ut adorarent eum. Statim inuenit locum diabolus in matrem uestram et seduxit eam et fecit eam manducare de arbore illicita et a Deo prohibita, et manducauit et porexit mihi et ego statim manducaui, (34) et statim iratus est nobis in furore Dominus Deus et dixit ad me, Quoniam dereliquisti mandatum meum et uerbum meum
 30 quod statui tibi non custodisti, ecce inducam in corpore tuo septuaginta plagas de diuersis doloribus a summitate capitis tui oculorum et aurium

2-5. erant autem xv milia uirorum absque mulieribus et pueris *Inc.* una uice *P*
 lecto tuo *CLJ*

6-7. et dixerunt . . . uexari *om. B* et doloribus uexari *om. Q*

9. contristans desiderio *Q* iudica ergo mihi pater si ita est ut uadam *Q*

10. dic mihi . . . ianuas paradisi *om. B*

14. et manduces et obliuiscaris *add. DQ*

15. sed dolores patior *DQ* sed morior *J*

19. fructum omnis arboris *DQ*

21-23. Dominus . . . occidentem *om. Inc.* in partem orientis et boralis que est contra aquilonem *D*

25. habuit locum aduersarius diabolus absentibus angelis dei *Q* uenit aduersarius diabolus *D*

27. a deo *om. 'a'*

usque ad unguas peditum, et in singulis membris torquebimini tu et uxor tua. Hec omnia nobis deputauit in flagellationem dolorum una cum ardoribus. Hec autem omnia misit Dominus ad nos et ad omnem generationem nostram.

(35) Hec dicens Adam ad omnes filios comprehensus est magnis 5 doloribus et clamans magnis uocibus dicebat, Quid faciam infelix positus in tantis doloribus? Et cum hec audisset Eua cepit flere et dixit, Domine Deus in me transfer dolores ipsius quoniam ego peccaui. Et dixit ad Adam, Domine mi, da mihi partem dolorum tuorum quoniam mea culpa hec acciderunt. (36) Et dixit Adam, Exurge Eua 10 et uade cum filio tuo Seth iuxta portas paradisi, et mittite puluerem in capita uestra et prosternite uos et plangite ante conspectum Domini Dei, et forsitan miserebitur uestri et iubebit transmittere angelum suum ad arborem misericordie de qua currit oleum uite et dabit uobis ex ipso modicum ut unguatis me ex eo ut quiescam ab his doloribus ex quibus 15 crucior fatigatus.

(37) Et abierunt Seth et mater eius Eua uersus partes paradisi et dum ambularent subito uenit serpens bestia impietatis et faciem Seth momorsit. Quod cum uidisset Eua fleuit amare dicens, Heu me miseram quoniam maledicta sum et omnes qui non custodiunt precepta 20 Domini Dei. Et dixit Eua ad serpentem uoce magna, O bestia maledicta quomodo non timuisti mittere te in ymaginem Dei? quomodo ausus es pugnare cum eo, aut quomodo preualuerunt dentes tui?

1. torquemini *MSS* torqueberis *P* torqueris *D* tu . . . tua *om. M*

2. inflicationem dolorum *DQ* in reflectione dol. meorum *B*

3. iussit *J*

6. clamauit *A and om.* dicebat . . . doloribus constrictus *add. Q*

9-10. et dixit ad Adam . . . acciderunt *om. AB*

11-12. et mittite . . . plangite *om. B*

13. nostri *CL* iubet *A*

14. arborem myrrhe *Inc.* ex ipso modicum *om. Q*

16. consumor *DQB* (for addition in *B* 'Fili mi Seth', etc., see *inf.*)

17-18. et dum, etc. *om. Inc. but not Meyer J.*

18-19. momordit *P* et (l. 79) *om. L* bestia impetum faciens morsit Seth *DQ* uenit b. i. f. et m. S. *M* uenit serpens cum impetu et m. S. *B*

20. qui non custodiui *DQB*

21. serpentem bestiam *DQ*

22. quid audes euadere in *W*

Additions in B

§ 37 (fatigatus). Fili mi Seth, si angelus apparuit, dices me tedere uite mee, et precare eum quatinus certitudinem mihi mittet quia promisit mihi Dominus dum me expelleret a paradiso. Paratus Seth, dixit Adam, Versus orientis in capite uallis huius inuenies uiam uiridam que uos ducet ad paradisu, sed ut illam certius

(38) Respondit serpens et dixit magna uoce, Numquid non coram Domino est malicia uestra? nonne contra uos excitauit furores nostros? Dic mihi Eua, quomodo apertum est os tuum ut manducares de fructu quem precepit tibi Dominus non manducare? Antea quidem non habui potestatem in uos, sed postquam preteristi mandatum Domini tunc incepit audacia nostra et potestas contra uos.

(39) Tunc Seth dixit ad serpentem, Increpet te Dominus Deus! Recede a conspectu hominum et claude os tuum et obmutesce, inimice, maledicte, confusio ueritatis, recede a conspectu ymaginis Dei usque in diem quando iusserit te Dominus in comprobacionem perduci. Et dixit serpens ad Seth, Ecce recedo a facie ymaginis Domini Dei ut dixisti. Et statim recessit et Seth plagatum dentibus dimisit.

(40) Seth uero et mater eius ambulauerunt ad portas paradisi tuleruntque puluerem terre et posuerunt super capita sua et prostrauerunt se in terra super faciem suam et ceperunt plangere cum gemitu magno deprecantes dominum Deum ut miseretur Ade in doloribus constituti et mittat angelum suum dare sibi oleum de arbore misericordie Dei. (41) Orantibus autem ipsis et deprecantibus oracionibus multis ecce arcangelus

1-2. uoce humana *DQBM* numquid ad uos est malicia nostra numquid contra uos est dolor furoris nostri *DQB* nonne a uobis est malicia nostra et dolor furoris nostri *W* numquid non ad uos est malicia nostra nonne contra uos est furor noster *M* numquid non excitastis furorem nostrum *P* (suum *J*)

4-6. nunc autem non potes portare si tibi incepero pugnare *DQM* (exprobrare *M*) antea quidem . . . potestas *om. BM*

8. stupe et obliuiscito maledicte confuse perditie *D* (obmutescit . . . perditie inimice *Q*) imperet tibi deus stirpe obmutesce *B* stupe obmutesce claude os tuum maledicte inimice ueritatis confusio perditionis *M* imperat tibi deus ut discedas a me *W*

9. recede ab imagine dei . . . producere in probacionem *DQ* (prod. *om. D*)

11. ut iussisti 'a'

12. sed plagato es dentibus *Q* statim recessit plaga de dentibus a Seth *M* et recessit placata sentibus *B* tunc Seth de dentibus serpentis uulneratus ipse et mater, &c. *W*

13. partes *C* ambulauerunt ad portas *om. R*

16. in doloribus . . . dei *om. Inc.* constituti *om. QBM*

18. et . . . multis *om. A add. 'a'* horis multis *DQ*

agnoscatis inuenietis passus marcidos qui sunt tam mei quam matris uestre uestigia cum per eam incederemus expulsi de paradiso usque ad hanc uallem qua plasmatus tui causa deueniremus; tanta enim fuerunt peccata nostra quod numquam postea quo pedes nostri calcauerunt herba uirida crescere potuit. Post ita dixisset Adam abierunt Seth et mater eius, etc.

40 (ambulauerunt) et cum appropinquassent Seth respexit claritatem paradisi, stupefactus est et signauit se de litera tetha [i. e. theta, sign of the cross] quia putauit esse arborem ignis, et prospero itinere peruenerunt ad paradysum, perrexerunt enim ad portas paradisi, tuleruntque, etc.

41 (constitutus). Seth dixit, Pater meus quatinus certitudinem olei a deo promissi per me te. Querit te pater meus quatinus certitudinem olei a deo promissi per me

Micael apparuit eis dicens, Seth quid queris? Ego sum arcangelus Micael a Domino super corpora hominum constitutus. Tibi dico Seth, homo Dei, noli lacrimare orando et deprecando propter oleum ligni misericordie ut inde perungas corpus patris tui Ade pro doloribus quos patitur in corpore suo. (42) Dico tibi quod in nullo modo ex ipso 5 poteris habere usque in nouissimis diebus cum completi fuerint quinque milia ducenti viginti et octo anni. Tunc enim ueniet super terram Christus amantissimus Dei filius resurgere et cum eo corpus Ade et corpora omnium mortuorum resuscitare, et ipse Christus filius Dei baptizabitur in flumine Iordanis. Cum egressus fuerit de aqua tunc ex 10 oleo misericordie sue perunget patrem tuum et omnes credentes in se. Et erit oleum misericordie in generationem et generationem omnibus

1. Micael apparens dixit ego missus sum a domino constitutus super corpus humanum *Q* Seth quid queris *om. M*

5. sed postquam compleueris v milia et quingentos annos non ungeris oleo. tunc nascetur in terra Xtus filius Dei et baptizabitur in aqua Iordanis et deinceps perunget oleo mis. omnes credentes in eum, et patrem suum Adam in paradysum reducet ad arborem mis. et in sexto die morietur ipse Adam *W*

6. sed nouissimis diebus cum consummati fuerint quinque milia quingenti *DQ* quinque milia ducenti minus uno *BInc.*

9. resuscitare corpora mortuorum *DQ* corpus Ade et multa c. m. *B*

10. accipient ex oleo mis. s. in gen. et gen. his qui renascentur ex, etc. *DQ* dabitur oleum quod deus promisit parentibus tuis et posteritati eorum hoc est uere pietatis dileccio *B*

renunciare si digneris. Cui angelus, Ade (= adi) ad ostium paradisi et intromisso solum modo capite tuo intueri diligens que et qualia sunt ea que apparebunt tibi. Quod factum est. Intromisso capite solummodo intuitus tantam amenitatem quantam lingua hominis enotare non potest. Amenitas illa erat in diuersis generibus florum fructum armonie anni, et tota fulgebat inestimabili odore. In medio autem paradisi fontem lucidissimum intuebatur de quo iiii flumina manabant, quorum unus Gyon alter Physon tertius Tygris quartus Eufrates; hec sunt flumina que totum mundum replent aquis. Super fontem uero quedam arbor stabat nimis ramosa sed cortice et foliis nudata. Meditari uero cepit Seth quod arbor nudata erat et passus maridi erant peccata parentum suorum. Reuersus autem Seth ad angelum que uiderat narrauit. Precepit angelus ei redire iterum et reuersus est. Vidit enim serpentem circa arborem per meatus inuolutum; uiso illo stupefactus est. Rediit ad angelum; precepit angelus redire. Reuersus uero uidit arborem iam dictam usque ad celos eleuatam et in summitate arboris paruulum iam natum in pannis inuolutum intuitus est; quo uiso stupefactus est. Cumque reclinaret lumina ad terram uidit iam decem arbores radicem terram penetrando usque ad inferum pertingere, in quo recognouit animam fratris sui Abel. Reuersus tertio ad angelum que uiderat narrauit. Cui angelus de puero benigne dixit, Puer quem modo uidisti filius Dei est qui deflet iam peccata parentum tuorum, et ego missus sum a Domino et constitutus super corpora humana. Tibi dico Seth, etc. (41).

42 fin.) Tunc angelus tradidit Seth tria nuclea ligni de quo manducauerunt parentes eius. Ita dixit, Impletum est tempus uite patris tui. Intra triduum cum ad patrem tuum perueneris anima eius exhibit de corpore, uidens mirabilia in celo et in terra et in luminariibus celi. Hec grana intra os eius pones, de quibus surgunt

qui renascendi sunt ex aqua et spiritu in uitam eternam. Tunc enim descendet amantissimus Dei filius et introducet patrem tuum in paradysum ad arborem misericordie sue.

(43) Tu uero uade ad patrem tuum et dic ei quoniam impletum est
 5 tempus uite sue et cum exierit anima eius de corpore uidebis mirabilia magna in celo et in terra et luminaria celi. Hec dicens Micael arcangelus statim discessit. Et aspiciens Seth in paradysum uidit in summitate arboris uirginem sedentem et puerum crucifixum in manibus tenentem, et admirabatur Seth ualde. Et reuersi sunt Eua et Seth; attulit autem
 10 secum Seth odora menta, hoc est nardum crocum calamitam et sinamomum. (44) Et cum peruenerunt Seth et mater eius Eua ad Adam dixerunt ei quomodo serpens momorsit filium eius Seth, et dixit Adam ad uxorem suam, Ecce id fecisti nobis? induxisti plagam magnam et peccata in
 15 que facta sunt nobis post mortem meam refer filiis tuis. Qui enim exurgunt ex nobis plagas et labores suos sufferre non ualentes execrabortur et maledicunt nobis dicentes, Ista mala intulerunt super nos parentes nostri qui fuerunt ab inicio.

(45) Hec audiens Eua cepit ingemiscere et lacrimari. Et dixit Seth
 20 ad patrem suum Adam, Domine pater signum mirabile uidi in paradiso.

1. tunc recessit angelus in paradysum et attulit ei ramusculum trium foliorum de arbore sciencie boni et mali, dedit ei dicens, porta patri tuo in refrigerium corporis sui, uade et festina quia impletum, etc. *Inc.* restat adhuc sex dies ut exeat, etc. *Inc.* adhuc sex dies et exiet *DQ*

7. et aspiciens . . . ualde: *only in A*

9. tulerunt secum ramusculum et factum est cum uenerunt ad aquam Iordanis ecce iamus quem dedit eis angelus cecidit in flumen, erat enim flumen in uelocissimo cursu, et cum uenerunt, etc. (l. 11) *Inc.*

10. odora menta . . . sinamomum *P* crocum calamite 'a' nardum crocum calamum *DQ*

12. serpens bestia *DQ*

14. et hoc quod fecisti post mortem meam referes filiis tuis quoniam qui (qui sibi *Q*) exsurgent ex nobis laborantes non deficient sed maledicent, etc. *DQ*

16. nobis: post hoc dixit Adam filio suo Seth, Numquid misit mihi angelus Domini aliquid? Respondit Seth, Misit tibi angelus ramusculum trium foliorum, quod cecidit mihi in medio Iordanis fluminis. Tunc dixit Adam, Vade fili mi ad locum ubi cecidit; quere et inuenies, et affer mihi ut uideam antequam moriar, et benedicam tibi anima mea. Reuersus est Seth ad flumen Iordanem, quesiuit et inuenit ramusculum in medio flumine nunquam^{de} loco mutatum tulitque et dedit patri suo. Dum uidit gauisus est gaudio magno et dixit, Ecce mors et resurreccio mea. Rogauitque Seth ut plantaret ramum ad suum caput supra sepulchrum (*Inc.*)

19. et dixit Seth . . . de Micaele (p. 143, l. 11): *only in A*

tres uirge, una erit cedrina in qua intelligitur pater quia uniuersis arboribus alcius crescit, secunda erit ciprissina in qua intelligitur filius quia omnibus arboribus fragrantior est, tertia erit prinus in qua intelligitur spiritus sanctus quia multos
 • generat nucleos. Reuersi sunt Eua et Seth et narrauerunt que uiderant; attulit, etc.

Et dixit Adam, Dic mihi fili mi Seth, quid ibi uidisti? si forte scirem dicere quid significaret illud mirabile. Et respondens Seth dixit ad patrem suum Adam, Pater mi in aspiciendo in paradysum uidi in summitate arboris uirginem sedentem et puerum crucifixum in manibus tenentem. Adam autem aspiciens in celum flexis genibus exurgens 5 manus suas Deo dixit, Benedictus es Domine pater pro omnibus omnipotentissime et misericordissime Deus, quod nunc scio uere quod uirgo concipiet filium qui in cruce morietur, unde omnes salui erimus. Et reuelauit Seth patri suo Adam omnia que dixerat eis Micael arcangelus iuxta portas paradisi. Adam autem laudes dedit Deo de omnibus que 10 dixerat ei Seth de Micaele. Et ecce aduenit dies mortis Ade sicut predixit Micael arcangelus Dei. (46) Et cum cognouisset Adam quod uenit hora mortis eius dixit ad omnes filios suos et filias, Ecce nunc maior est et est numerus annorum meorum in hoc mundo nongenti triginta. Cum uero mortuus fuero sepellite me contra ortum Dei in 15 agrum habitacionis eius. Cum hoc dixisset emisit spiritum. Et obscuratus est sol et luna et stelle per dies septem, Cum autem Seth et mater eius Eua amplexati essent corpus Ade et luxissent super illud respicientes in terram intextis manibus super capitibus et capita super genua posuissent et omnes filii eius et filie similiter amarissime lacrimarentur, ecce Micael arcangelus apparuit stans ad capud Ade et dixit ad Seth, Exurge de corpore patris tui et ueni ad me ut uideas patrem tuum et quid disponat facere Dominus Deus de plasmate suo quia misertus est ei. Et ecce omnes angeli canentes tubis dixerunt, Benedictus es Domine Deus pro plasmate tuo quod misertus es ei. 25

(47). Tunc uidit Seth manum Domini extensam animam patris sui tenentem quam tradidit Micaeli arcangelo dicens, Sit hec anima in custodia tua in suppliciis usque ad diem dispensacionis in nouissimis diebus in quibus conuertam luctum eius in gaudium. Tunc uero 30 sedebit in throno illius qui eum supplantauit.

15. ortum solis et dei *E* ortum orientalem hab. illius *P* contra dominum *DQ* contra orientem *Inc.* coram deo *B*

17. tenebricatus *D* tenebratus *Q* non dederunt lumen *B*

18. et Seth amplexatus est corpus patris sui lugendo super eum et omnes filii eius. Apparuit Micael, etc. *Inc.* et Seth . . . eius et Eua cum esset respiciens, &c. *DQ* suspirans *B*

20. posuissent et nuclea predicta in os eius sub ligna *B*

22. ut *LPJ* et *ARCEF*

23. proplasmate *C* qui misertus est protoplasmate suo Adam *Q*

28. in suppliciis *om. Inc.*

30. seduxit *B*

. . . et gausus est pater et risit semel in uita sua; et clamauit ad Dominum dicens, sufficit mihi anima mea, tolle animam meam. et postea nunciauerunt qualiter bestia serpens momordit Seth, et concito conuersum est risum Ade in luctum. dixit Eue ecce quod fecisti, etc.

- (48) Et dixit iterum Dominus ad Micaelem, Affer mihi tres pannos de sindone bissinos et expande unum super corpus Ade et alium super corpus filii sui Abel. Et processerunt omnes uirtutes angelorum ante Adam et sanctificata est dormicio mortis eius. Et sepelierunt arcangeli corpus Ade et corpus filii sui Abel in paradiso. Videntes Seth et mater eius que fiebant per angelos admirati sunt ualde; quibus angeli dixerunt, (49) Sicut uidistis eos sepeliri similiter mortuos uestros sepelite. Post sex dies postquam mortuus est Adam cognoscens Eua mortem suam imminere congregare fecit omnes filios suos et filias et dixit eis, 10 Audite filii mei et filie quod referam uobis. Postquam pater uester et ego transgressi sumus preceptum Domini Dei dixit nobis Micael arcangelus, Propter preuaricationes uestras et peccata inducet Dominus iram iudicii sui in genus uestrum primo per aquam postea per ignem. In his duobus iudicabit Dominus omne genus humanum.
- 15 (50) Audite ergo me fili mi Seth, facito tabulas lapideas et tabulas de terra lucidas et scribe in eis totam uitam patris uestri et meam et ea que a nobis audisti et uidisti. Cum enim iudicauerit Dominus genus uestrum

1. ad M. et Orielem angelos *D* et ad Urielem et angelos *B* ad M. et ad Ur. *M* affer mihi tres sindonas bissinas et expandite corpus Ade et vestibus sindonis uestite Abel filium eius *DQB* bissino *J*

3. uirtutes celi angelorum *D*

4. et sanct . . . eius *om. Inc.* ut sanctificarent dormicionem eius *DQ* (sacrificarent *Q*)

5. in monte Ebron in partibus paradisi uidentibus Seth et matre eius et alio nemine *DQBM* que . . . angelos *om. D*

6-7. et dixit ad eos M. et Oriel *D* (Orael *Q* Uriel *B*)

8. his dictis angeli recesserunt. Seth uero filius eius plantauit ramum ad caput patris sui, sicut eum rogauerat Adam. Post multum uero tempus creuit in arborem magnam. Et postea inuenta est a uenatoribus Salomonis et sibi optata (plantata?) ante palatium suum. Postea uenit regina a finibus orientalibus uidere sapientiam Salomonis. Et prophetauit hoc lignum omnia regna Iudeorum destruere et inimicos eorundem. Quo audito rex Salomon hoc lignum in probaticam piscinam lapidibus alligatis mergi precepit, ubi postmodum semper descendebat angelus et aquam mouebat. Et multi sanabantur per ipsum Christum, qui postmodum in ipso ligno suspensus erat, et in stipite arboris erat caput positum ita ut sanguis redemptoris eius primi plasmatoris descendit in caput (*Inc.*)

9. Seth cum xxx fratribus et totidem sororibus *DQBM*

12. uestras: *here J breaks off.*

15. filii mei *L Inc.* ne pereat memoria primorum parentum uestrorum in eternum *Inc.* et aleas de terra salateas *DQ* (duas tabulas creas et alias luteas *W*)

(from *B*)

Regnauit Salomon in Iudea et inuenit tabulas quas Seth scripsit et post diluuium a multis uidebantur lapides illi scripti sed a nemine legebantur. Salomon autem sapientissimus ut uidit lapides rogauit Dominum ut ostenderet ei scripturam eorum, et arcangelus Micael dicens, Ego sum qui tenui manum Seth ut ascriberet digito suo sine ferro in lapidibus et in luto. Scies scripturam ut intelliges ubi sunt omnes lapides isti et ubi erat oratorium in quo Adam adorabat Dominum et ubi oportet

per aquam tabule de terra lucide soluentur et tabule lapidee permanebunt, cum autem per ignem iudicauerit Dominus genus uestrum tabulee lapidee soluentur et tabule de terra lucide que coquantur permanebunt. Et cum hec omnia dixisset Eua filiis suis expandit manus suas et respiciens in celum inclinans genua sua in terra adorans Dominum Deum 5 et gratias agens tradidit spiritum.

(51) Et postquam factus est fletus magnus sepelierunt eam filii eius et filie. Et cum essent lugentes mortem eius per dies quatuor apparuit Micael arcangelus dicens, Ne amplius quam per sex dies lugeatis mortuos uestros, quod septimus dies signum resurrectionis et requies futuri seculi, 10 et in die septimo requieuit Dominus ab omnibus operibus suis.

(52) Tunc fecit Seth tabulas lapideas et tabulas de terra lucidas, et cum apposuisset apices literarum et scripsit in eis uitam patris sui et matris sue sicut ab eis referentibus audierat et oculis suis uiderat posuit tabulas in medio domus patris sui in oratorio ubi orabat Adam ad 15 Dominum Deum; que a multis uidebantur post diluuium et minime legebantur, sed sapientissimus Salomon postquam uidit tabulas lapideas scriptas deprecatus est Dominum ut aperiret ei sensum ut intelligeret ea que in tabulis scripta essent. Tunc apparuit ei angelus Domini dicens, Ego sum angelus qui tenui manum Seth quum digito suo cum ferro 20 scripsit tabulas istas. Et ecce scies scripturam ut cognosces et intelliges ubi lapides isti erant, fuerant autem in oratorio Ade ubi ipse et uxor sua adorabant Dominum Deum. Oportet autem te edificare ibidem domum

1-4. scribentur *CLP* lutee *DQ* et tab. lap. perm. . . cum hec omnia dixisset *om. DQ*

2. Dominus genus uestrum *om. CL*

3. subluentur *L* diluuntur *P* que coquantur *om. P*

9. vii diebus *B xxx Inc.* vir dei Seth noli amplius lugere mortuos uestros quam vii diebus *W*

10. vii diebus *B* octauus uero dies est future et eterne beatitudinis in quo omnes boni cum ipso creatore et saluatore nostro simul cum corpore et anima nunquam de cetero morientur sed regnabunt per infinita secula seculorum Amen Vita Ade et Eue absoluta est feliciter *Inc.*

12-13. et cum . . . literarum *om. DQMB*

14. sicut . . . uiderat *om. DQB*

16-19. Dominum Deum: here *B* continues with the story of the seeds for a coll. of folio, then 'regnauit Salomon in Iudea' as *supr.*, then concludes story of Holy Rood et minime leg. *om. D* sapientissimus *S.* inuentis eisdem tabulis deprecatus est Dominum et apparuit angelus Domini dicens *DQ*

21. et ecce cognosces scripturam ut scias ubi sunt lapides et ubi oratorium *DQ*

edificare domum Domini domum orationis. Tunc Salomon uocauit illas tabulas achillicas latine illabicas i. sine labiorum doctrina scriptas digito; et in istis lapidibus inuenta sunt que prophetauit Enoch septimus ab Adam dicens, Et uenit Deus in sanctis suis facere iudicium de omnibus operibus et que locuti sunt de eo peccatores et iniqui et murmuratores et querelosi quorum os locutum est per superbiam.

orationis Domino Deo. Tunc Salomon uouebat edificare ibi domum orationis ibidem Domino Deo. Tunc Salomon uocauit literas illas achiliacos, id est sine labiorum doctrina scriptas digito Seth tenente manum eius angelo Domini.

- 5 (53) Et in ipsis lapidibus inuentum est quod prophetauit septimus ab Adam Enoch dicens ante diluuium tunc aduentu Christi Iesu, ecce ueniet Dominus cum sanctis militibus suis facere iudicium de hominibus et arguere omnes impios de omnibus operibus que operati sunt et de omnibus que de eo locuti sunt peccatores et impii murmuratores
10 tquerent loquitur secundum concupiscencias suas et os eorum locutum est superbiam.

(54) Adam post xl dies intrauit in paradysum et Eua post octoginta et fuit Adam in paradiso per annos vii et habuit dominium omnium bestiarum.

- 15 (55) Sciendum est quod de octo partibus plasmatum fuit corpus Ade.

1-2. tunc . . . Deo *om.* *A* suppleuit templum Domino Deo *DQ*

3. achyllaycos *P* aquaillicitas quod est latine inlapidatas (achilicas quod est latine lapidicas *Q*) 1. sine labiis doctrina scriptas *DQ* sine labiorum doctrina *P* hoc est sine librorum (uerborum, labiis) doctrina scriptas *M*

§§ 52-53. impleuit autem Seth precepta matris sue. cumque tabulas quas fecit sapientissimus uidisset Salomon rogauit Dominum ut ostenderet illi cuius ille tabule essent aut quid significarent et ostendit ei per angelum suum que rogauit de tabulis. tunc uocauit Seth illas que in tabulis erant archilaicas h. e. sine labore doctrina scriptas digito Seth angelo tenente manum ei. Enoch dixit de domini aduentu, ecce ueniet Dominus in sanctis mirabilibus suis facere iudicium de omnibus operibus hominum. *W*

6. de aduentu *DQ*

7. militibus *om.* *D* de omnibus *DQ*

8. arguet impios de omn. oper. quibus preuaricati sunt super terram *DQ*

10. suas : ingrediuntur *add.* *RC.* de hominibus qui locuti sunt de deo peccatores, &c. (*as RC*) *L* cum sanctis militibus . . . et arguet . . . suas et non exaudientur quia os . . . superbiam *P* (et arguere impios de omnibus operibus quibus locuti sunt de eo peccatores et impii murmuratores et irreligiosi qui secundum concupiscencias suas ingrediuntur et os eorum locutum est superbiam *M* (Cf. Enoch 19 in *Apocrypha and Pseudepigrapha, Oxford 1913*): And behold he cometh with ten thousand of his holy ones to execute judgement upon all, and to destroy all the ungodly; and to convict all flesh of all the works of their ungodliness which they have ungodly committed, and of all the hard things which ungodly sinners have spoken against him.)

12-14. introiuit *E* Adam uero postquam passus est ihs introiuit *D ending here*; *another hand adds* 'amen dicete uos'. Adam uero postquam passus est ihs intrabit in paradysum *Q*. Adam autem post xl dies intrauit in paradysum et Eua post octoginta dies. Quo nos ducere dignetur, qui cum patre et sancto spiritu uiuit et regnat. *W* Adam uero post quadraginta dies introiuit in paradysum et Eua post octoginta, et fuit Adam in paradysum annos septem et † sub die mouerunt omnem † bestiarum *Paris MS 5327 (Meyer 4)*

15. See Forster, *op. cit.*, pp. 477 ff.

Una pars erat de limo terre unde facta est caro eius et inde piger erit. Alia pars erat de mari unde factus est sanguis eius et inde erat uagus et profugus. Tertia pars erat de lapidibus terre unde sunt ossa eius et inde erat durus et auarus. Quarta pars erat de nubibus, inde facte sunt cogitationes eius et inde factus est luxuriosus. Quinta pars erat de uento unde factus est anelitus et inde factus est leuis. Sexta pars erat, de sole unde facti sunt oculi eius et inde erat bellus et preclarus. Septima pars est de luce mundi unde factus est gratus et inde habet scienciam. Octaua pars est de spiritu sancto unde facta est anima et inde sunt episcopi et sacerdotes et omnes sancti et electi Dei. 10

(56) Et sciendum quod Deus fecit et plasmavit Adam in eo loco in quo natus est Iesus scilicet in ciuitate Bedleem que est in medio mundi, et ibi de quatuor angulis terre corpus Ade factum est, deferentibus angelis de limo terre de partibus illis, uidelicet Micaele Gabriele Raphaele et Uriele. Et erat illa terra candida et munda sicut sol, et conspersa est 15 illa terra de quatuor fluminibus id est Geon Phison Tigris et Euphrates, et factus est homo ad imaginem Dei, et insufflauit in faciem eius spiraculum uite scilicet animam. Sicut enim a quatuor fluminibus conspersus sic a quatuor uentis accepit flatus.

(57) Cum factus fuisset Adam et non erat ei nomen impositum adhuc, 20 dixit Dominus ad quatuor angelos ut quererent ei nomen, et exiuit

7. bellicosus *P*

8. grauis *R* gradus *E*

10. omnes dei electi *P* omnes sancti altissimi *E*

11-19. et sciendum . . . flatus *om. B*. See Forster, *op. cit.*, p. 518.

20. erat: *the rest of A is lost; what follows is taken from L*

(Beginning of B)

De octo partibus factus est Adam. Prima pars est de limo terre scil. caro, sanguis de mari, oculi de sole, cogitationes bone et tepidose de nubibus, flatus siue anelitus de uento, ossa de lapidibus, anima de spiritu sancto, lux autem mundi que octaua pars est a deo data est. Si terra superhabundauit in hominem piger erit, si mare sapiens et profusus, si sol pulcher et speciosus, si nubes et luxuriosus, si uentus uelox et iracundus, si lapides durus ad parendum et credendum, auarus et latro, si spiritus sanctus omnia bonus erit et castus. . . .

*Cum fecisset Dominus hominem non † erat diuina scriptura repletus senex et erit perlatus perlatus in eo nomine et † precepit quatuor angelis querere nomen eius. Angelus itaque Michael abiit in orientem et a stella cui nomen Anatalim tulit A. Gabriel ab occidente a stella cui nomen Disistulit D. Raphael de aquilone a stella cui nomen Archtos tulit A. Uriel uero a meridie a stella cui nomen Mensembrios

* The eighth element 'lux mundi' seems somehow to have got confused with this sentence: one may conjecture: 'si lux mundi, diuina scriptura repletus erit et preclarus. Cum fecisset Dominus hominem et non erat ei nomen precepit, etc.' Cf. MS. at C. C. C. Camb. ap. Forster, p. 481 (*op. cit.*) and variants there quoted.

Micael ad orientem et uidit stellam orientalem Ancolim nomine et sumpsit primam literam ab illa, et exiuit Gabriel ad meridiem et uidit stellam meridianam nomine Disis et tulit primam literam ab illa; exiuit Raphael ad aquilonem et uidit stellam aquilonarem Arthos nomine et tulit primam literam ab ipsa; exiuit Uriel ad occidentem et uidit stellam occidentalem Mencembrion nomine et attulit primam literam ab eadem; quibus literis adductis dixit Dominus ad Urielam, Lege literas istas, et legit et dixit, Adam, et dixit Dominus, Sic uocetur nomen eius. Explicit uita protoplasti nostri Ade et Eue uxoris eius.

1. anacolym *R* anathalim *C* anatholym *F*; etc.

4. Raphael ad mer. Uriel ad aqil. Gabriel ad occ. 'a' Dysis 'a' exc. *LR* Archos *RCE* Arcos *P*

8. uocatur 'a' exc. *LC*

tulit *M*. Et dixit Dominus ad Urielem, Lege literas, et dixit Uriel, Adam est nomen eius. Adam in paradiso tanto spacio uixit feliciter quanto Christus in cruce pro humano genere redimendo penas mortis sustinuit. Ille uero in meridie q. in plenitudine claritatis et perfectione uirtutum conditus q. a cognicione conditoris amissi innocencia declinans in mortem corruit. Christus uero pro eo redimendo q. in meridie crucifixus est hora nona occubuit.

Sex peccata habuit Adam, superbiam quoniam in sua potestate uoluit esse et non Dei, sacrilegium quia non credidit deum ubique esse, homicidium quia se ipsum et nos precipitauit in mortem, fornicacio quia serpentina suasionem corruptus est, furtum quia cibum uetitum usurpauit, auariciam quia plus quam illi sufficere debuit appetiit. Per hec sex peccata diabolus omnes homines in potestate habuisset nisi Christus uenisset nec aliquis regnum Dei introisset. Cum expulsi essent, etc.

Note 1.

I am much indebted to the librarian of Trinity College, Dublin, for sending me some transcriptions of MS 509; it is clear from these that the MS belongs to the class of *D* and *Q*, though it lacks the words 'Adam post xl dies', etc., and ends with the prophecy of Enöch. From the fact that in § 52 it reads 'ego sum qui tenui Seth ut scriberet digito suo cum ferro in tabulis lapideis et terreis' can perhaps be explained *W*'s strange reading in § 50 'duas tabulas erras et alias luteas'; 'ereas' must have arisen somehow from 'et terreas' miswritten as 'eterreas'.

Note 2.

A parallel to § 56 may be found in some questions and answers similar to the 'Durham Ritual (see Förster, *op. cit.* pp. 493 ff.) in an Irish 12th cent. MS (part of B.M. Addl. 37785); after 'quot sunt pondera hominis? sunt octo de quibus factus est Adam', etc. comes the following: 'Quot sunt cispes (?cespites) de quibus factus est Adam?'

quatuor sunt. Cispes de terra Garoth de qua creavit Dominus caput eius. Cispes de terra Arabon de qua factum pectus eius. Cispes de terra Auriolon de qua formatus est uenter eius. Cispes de terra Greconia de qua facti sunt pedes eius et femora eius.' Whatever the names mean, they presumably represent the four parts of the world ('de quatuor angulis terre corpus Ade factum est').

J. H. MOZLEY.